

Vergaderjaar 2022–2023

36 200 XVII

Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2023

Nr. 57

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 18 april 2023

Met deze brief informeer ik u over de economische missies en bezoeken die plaatsvonden in 2022. Ik ga in deze brief ook in op de resultaten van de effectmonitoring van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) over de missies met bewindspersonen die plaatsvonden naar de Verenigde Arabische Emiraten (VAE), China, België, Polen, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Vietnam. Daarnaast kijk ik vooruit naar de planning voor 2023 en informeer ik uw Kamer over een aantal beleidsmatige ontwikkelingen op het terrein van economische missies. De jaarrapportage effectmonitoring is bijgevoegd, evenals de missieverlagen.

Het jaar 2022 kenmerkte zich door een definitieve herstart van fysieke economische missies, beurzen en evenementen. Na twee jaar van gesloten grenzen en onvoorspelbaarheid vanwege de pandemie werden in het voorjaar de reisbeperkingen op de meeste plekken in de wereld opgeheven. Tegelijkertijd bevond de wereldeconomie zich opnieuw in een onzekere periode die veroorzaakt werd door de Russische invasie in Oekraïne. Transportkosten werden verveelvoudigd, sommige halffabricaten waren niet of moeizaam verkrijgbaar en energieleveringszekerheid in de EU stond op het spel.

Economische missies bewezen zichzelf onder deze weerbarstige omstandigheden als een belangrijk instrument ter ondersteuning van de internationalisering van het bedrijfsleven, dat door middel van missies in staat wordt gesteld om bestaande contacten te verdiepen en uit te breiden, alternatieve markten te verkennen en nieuwe netwerken aan te boren. Dat is goed voor het Nederlandse verdienvermogen en voor onze economische weerbaarheid.

Box 1: economische weerbaarheid en missies

- De economische missie naar Vietnam onder leiding van Minister Schreinemacher leverde kansen op voor verschillende techbedrijven die zich oriënteren op diversificatie van hun productielocaties in Azië. Hieraan wordt een vervolg gegeven door middel van diverse in- en uitgaande bezoeken in 2023.
- Ter versterking van de samenwerking tussen Nederland en Singapore in de halfgeleiderindustrie werd tijdens het werkbezoek van Minister Schreinemacher aan Singapore een Semiconductor Forum georganiseerd. De 100 deelnemers kwamen uit het Nederlandse en Singaporese bedrijfsleven, kennisinstellingen en de overheid.

In lijn met de beleidsnota «Doen waar Nederland goed in is»¹, richtten de economische missies en bezoeken in 2022 zich op de twee grote transitiegebieden die de economie van de toekomst zullen vormgeven: duurzaamheid en digitalisering. In de periode maart t/m december werden zeven economische missies onder leiding van bewindspersonen op de twee transitiegebieden georganiseerd, waarvan één digitaal (China). Daarmee werd geïnvesteerd in de handelsrelaties met buurlanden als het Verenigd Koninkrijk, maar ook met groeimarkten zoals Vietnam en gevestigde belangrijke handelspartners zoals de economische missie parallel aan het uitgaande werkbezoek van Hare Majesteit de Koningin aan de Verenigde Staten. De bezochte landen vallen binnen de 25 prioritaire markten die het kabinet heeft aangemerkt met het grootste potentieel voor internationale handel, met name voor het MKB. De missieverslagen in de bijlage gaan uitgebreid in op de programma's en resultaten van deze missies.

Box 2: financiering

- Invest International en Atradius Dutch State Business (ADSB) ondersteunen Nederlandse ondernemers die in het buitenland willen investeren met financiering en verzekeringen. Zij sluiten steeds vaker aan bij economische missies om kansen te combineren met concrete investeringen.
- In het geval van de *business development* missie van de watersector naar Mexico leverde dat voor Invest International diverse concrete *leads* op, waaronder voor de ontwikkeling van een kustbeschermingsproject. De missie onder leiding van Minister Schreinemacher naar Vietnam leverde voor ADSB een lead op voor een mogelijk windmolenproject.
- De betrokkenheid van Invest International en ADSB bij missies wordt verder versterkt. Naast dat zij aansluiten bij missies waar dat opportuun is, worden Invest International en ADSB betrokken in de voorbereiding. Tijdens alle economische missies wordt aandacht besteed aan financieringsmogelijkheden.

Net als in voorgaande jaren werden in 2022 ook diverse kleinere handelsbevorderende evenementen georganiseerd voor het Nederlandse bedrijfsleven. Dat zijn onder meer presentaties van marktstudies en netwerkevenementen, maar ook kleinschalige, vaak verkennende economische missies die gericht zijn op één sector of niche, de zogeheten *business development* missies. Deze missies richtten zich het afgelopen jaar nog meer dan voorheen op de twee transitiegebieden en op specifieke kansen

¹ Beleidsnotitie «Doen waar Nederland goed in is», Kamerstuk 36 180, nr. 1.

voor het Nederlandse verdienvermogen. Zo vond onder andere een waterstofmissie plaats naar Zuid-Afrika en een missie naar Frankrijk om de verdienkansen rondom de Olympische Spelen 2024 te verzilveren.

In de prioriteitsmarkten zijn economische missies onderdeel van een strategische meerjarige publiek-private inzet. Het kabinet ondersteunt slimme samenwerkingsverbanden tussen de overheid, kennisinstellingen en het bedrijfsleven waarbinnen kennis en kunde bij elkaar worden gebracht om een bijdrage te leveren aan de oplossingen voor uitdagingen van deze tijd². Deze oplossingen bevinden zich dikwijls op het snijvlak van handel en innovatie. In reactie op de motie van het lid Klink³ zet het kabinet zich in om de verbinding tussen exporteren en innoveren te versterken middels de inzet van innovatie- en economische missies.

Box 3: innovatie en missies

- In 2022 werden diverse innovatiemissies georganiseerd door het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedsel. Deze missies richten zich op technologische- en innovatiesamenwerking en *knowledge-2-knowledge* contacten in bijvoorbeeld de *life sciences & health* sector, duurzame energie of *High Tech Systemen* en Materialen (HTSM).
- In de economische missies onder leiding van bewindspersonen wordt ook ingezet op de verbinding van handel en innovatie, zoals tijdens de missie naar het Verenigd Koninkrijk op het gebied van kunstmatige intelligentie.
- De overheid organiseert daarnaast missies specifiek voor *startups* en *scale-ups* naar technologiebeurzen. Door deze jonge, inventieve bedrijven met vernieuwende, schaalbare ideeën op internationale markten te ondersteunen worden kansen vergroot en wordt bijgedragen aan de innovatiekracht en dynamiek van de Nederlandse economie.

Effectmonitoring economische missies o.l.v. bewindspersonen

Het aantal economische missies lag in 2022 lager dan het gemiddelde voor de pandemie (ca. 12 missies per jaar), omdat enkele missies vanwege nog bestaande reisbeperkingen afgezegd of uitgesteld moesten worden. Eén missie is digitaal georganiseerd (China). In totaal organiseerde RVO in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken zeven missies onder leiding van bewindspersonen. Hieraan namen 298 unieke bedrijven deel. De RVO heeft de effecten en klanttevredenheid onder de deelnemers laten meten, de resultaten daarvan zijn bij deze brief gevoegd. Hieronder volgt een toelichting op de inzichten uit de meting. De genoemde percentages zijn gebaseerd op een gemiddelde respons van 38% (t.o.v. 47% in 2021) van de deelnemende bedrijven.

De meting geeft inzicht in «*het effect van de missie op kennis, contacten, netwerken en contracten om een vervolgstap richting export te zetten*». Op basis van de respons blijkt dat waardering op deze aspecten is toegenomen. De effecten en klanttevredenheid keren hiermee, na een dip in 2020 en 2021, terug naar de niveaus van voor de pandemie.

² Kamerbrief «Versterking van de publiek-private samenwerking voor internationaal ondernemen», 21 oktober 2022, Kamerstuk 28 753, nr. 46.

³ Motie Klink c.s. (Kamerstuk 35 925 XVII, nr. 24).

Deelnemers geven aan dat de missie hen altijd iets oplevert. Een grote meerderheid verwacht een vervolgstap te nemen na de missie (85%) en driekwart van hen overweegt export als vervolgstap (t.o.v. 46% in 2021). De waarde van de verwachte overeenkomsten onder de respondenten is ongeveer EUR 450 miljoen; dit bedrag is gebaseerd op het responspercentage van 38% waardoor de werkelijke waarde hoger zal liggen. Verder geeft 93% van de respondenten aan dat de missie bijdroeg aan het opdoen van relevante contacten en netwerken en deed 64% relevante kennis en informatie op.

Een ruime meerderheid van de respondenten vindt dat ze dankzij de missie goed voorbereid zijn op internationaal ondernemen. De ondersteuning van de overheid in het opbouwen van relaties en kennis over buitenlandse markten door middel van economische missies wordt gewaardeerd. Deelnemers aan economische missies zijn zeer tevreden met de dienstverlening van RVO en geven een gemiddeld rapportcijfer van een 8,1. Meer dan vier op de vijf respondenten geeft aan dat ondersteuning van de RVO bijdraagt aan het zetten van een vervolgstap.

Deelnemers zijn positief over het programma van de missie en de mogelijkheden om te netwerken. Ruimte voor verbetering ligt in de voorbereiding van de deelnemers op de missie, bijvoorbeeld in het delen van achtergrondinformatie over het programma of over de andere deelnemende bedrijven. Samen met RVO wordt in de komende maanden gekeken naar het vormgeven van een modulaire voorbereiding die deels online plaats kan vinden. Over de inzet van een bewindspersoon is 72% van de ondervraagden positief, dat is een flinke groei ten opzichte van 2021 (44%) en een terugkeer naar de waardering pre-pandemie (71% in 2019).

Het aandeel vrouwelijke deelnemers aan economische missies (gemiddeld 21%) lag in het afgelopen jaar hoger dan in voorgaande jaren. Missies naar het Verenigd Koninkrijk en Vietnam konden rekenen op deelname van ruim 30% vrouwen. Via de Groei over Grenzen-campagne wordt internationaal vrouwelijk ondernemerschap ondersteund. Daarbij is door middel van vlogs expliciet aandacht besteed aan de mogelijkheden die missies bieden voor vrouwelijke ondernemers.

Vooruitblik

Er staan veel economische missies onder leiding van bewindspersonen op de planning voor 2023. Alleen al in de eerste helft van het jaar worden ten minste acht van dit soort missies georganiseerd op de twee transities, variërend van duurzame energie in Zuid-Korea en Japan tot *agritech* in Canada. De keuze voor de landen en sectoren werkt versterkend aan het lange termijn verdienvermogen van de Nederlandse economie.⁴ Waar opportuun worden economische missies gekoppeld aan bezoeken van hoogwaardigheidsbekleders aan de in de BHOS-nota genoemde «combinatielanden» of overige prioritaire landen of -regio's in de Afrikastrategie die het kabinet op dit moment ontwikkelt.

Box 4: waterstof en economische missies

- Dit voorjaar volgt een Kamerbrief energiediplomatie die de overheidsrol op energieleveringszekerheid in kaart brengt. Op het gebied van waterstof wordt een proactieve overheidsrol voorzien.

⁴ Kamerbrief «Gezamenlijke internationaal-economische samenwerking BZ en EZK», 17 juni 2022, Kamerstuk 34 952, nr. 174.

In de Kamerbrief wordt een aantal transport corridors benoemd die van belang zijn voor de import van waterstof.

- In 2023 vinden op dit terrein verschillende verkennende werkbezoeken en economische missies plaats. Tijdens het werkbezoek van Minister Schreinemacher aan Brazilië in februari werd een samenwerkings-overeenkomst getekend tussen Nederlandse en Braziliaanse private partijen voor de productie van groene waterstof. Verder zal een op kabinetsniveau geleid werkbezoek op het terrein van waterstof plaatsvinden aan Zuid-Afrika, Namibië en Marokko in juni, samen met een kleine delegatie uit de waterstofsector. Koning Willem-Alexander zet zich tevens in voor dit thema, onder meer door het afleggen van diverse uitgaande werkbezoeken. Ook kwam en komt het thema regelmatig aan bod bij (uitgaande) staatsbezoeken.
- Van 9–12 mei 2023 vindt de tweede editie van de World Hydrogen Summit plaats in Rotterdam. Naar verwachting zullen 8.000–10.000 bezoekers deelnemen, waarvan een groot aantal buitenlandse delegaties o.l.v. bewindspersonen. De RVO organiseert een NL paviljoen en matchmaking.

Verschillende bewindspersonen zullen dit jaar economische missies en beursbezoeken ondersteunen met hun aanwezigheid. In het voorjaar zullen de Ministers van Economische Zaken en Klimaat en van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een missie naar Biotech Boston leiden; verder bezoekt de Minister van Economische Zaken en Klimaat de Hannover Messe en leidt de Minister van Infrastructuur en Waterstaat een missie met een maritiem cluster naar India.

Naast economische missies met bewindspersonen worden in 2023 meer dan 30 *business development* missies georganiseerd. Om beter inzicht te krijgen in de effecten en resultaten van deze missies worden economische missies zonder bewindspersonen sinds 1 januari 2023 op dezelfde wijze gemeten als de economische missies met bewindspersonen.

Box 5: IMVO en transparantie

- Net als bij economische missies onder leiding van bewindspersonen, zal per 1 april 2023 ook bij economische missies zonder bewindspersonen een IMVO-toets gedaan worden, alvorens een bedrijf kan deelnemen aan de missie. Deze toets volgt het IMVO-toetsingskader van missies o.l.v. van bewindspersonen, waarbij deze proportioneel toegepast wordt bij kleinere bedrijven.
- De overheid hecht er waarde aan om een betrouwbare en transparante samenwerkingspartner te zijn. Er wordt gewerkt aan een passende manier om de namen van deelnemende bedrijven aan toekomstige economische missies openbaar te maken. Deelnemende bedrijven aan economische missies worden gepubliceerd op de website van de RVO: Documenten en Publicaties (rvo.nl). Daarnaast sluit RVO als uitvoeringsorganisatie aan op het Rijksprogramma Duurzame Digitale Overheid en het generieke actieplan Open op Orde. De verplichte openbaarmaking vindt gefaseerd plaats, en is in 2027 gereed.
- Op dit moment publiceert RVO de informatie zoals verzocht door parlement, pers, ondernemers en burgers op www.rijksoverheid.nl. Naar verwachting wordt deze site op

termijn aangesloten op het landelijke platform (PLOOI, Platform Open OverheidsInformatie).

Na een eerder CBS-onderzoek in 2019 naar de effecten van uitgaande economische missies onder leiding van bewindspersonen zal in 2023 een verdiepend onderzoek door het CBS worden uitgevoerd. Daarbij wordt specifiek de bijdrage van missiedeelname aan de bestendigheid van handelsrelaties met het bezochte land onderzocht. Het onderzoek zal ook de effectiviteit van missies voor vrouwelijke ondernemers onderzoeken. De inzichten uit dit onderzoek zullen, samen met de inzichten uit de RVO effectmonitoring, input opleveren voor de organisatie van toekomstige economische missies.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
E.N.A.J. Schreinemacher